

HET KIND EN HET

... Zelden werd het verschil tussen diepgang en platheid zo duidelijk als in de dagen voor Pasen, voor iedereen zichtbaar op tv. Op Witte Donderdag werd het in Gouda opgevoerde mega-event The Passion uitgezonden en op Goede Vrijdag de Matteus Passie, in de indruk makende vertaling van Ria Borkent. The Passion combineert het lijdensevangelie met Nederlandse popliedjes en is daarmee een voorbeeld van verplattung en banaliteit.

Het zal best zo zijn, dat The Passion helpt om mensen aan de praat te krijgen over het evangelie, zoals gemeld werd in deze krant. God kan zelfs met kromme stokken rechte slagen slaan. Maar betekent dat ook, dat wij ons – of het nu in de kerk is of in het missionaire werk – vrijelijk kunnen bedienen van kromme stokken? Wordt het niet tijd dat de kerk, nu haar relevantie in de samenleving steeds verder terugloopt, terugkeert tot haar kernwaarden: kwaliteit en diepgang? Als we het in marketing-technische termen willen verwoorden, moeten we dan niet veel meer de *unique selling points* van de kerk uitbuiten?

Waarom noem ik The Passion een 'kromme stok', ook al besef ik dat veel mensen ervan genoten zullen hebben? Omdat de combinatie van het lijdensevangelie met Nederlandse popliedjes in mijn ogen geen geslaagd voorbeeld is van 'actualisering', maar van verplattung en banaliteit. Popmuziek blijft, hoe 'goed' sommige liedjes ook kunnen zijn, de muziek van het amusement, van vermaak en verstrooiing. Daar is op zich niets tegen, maar dan met een pilse erbij, in het café, tijdens je feestje, of op je iPod onderweg of thuis. Muziek die niet past bij de intensiteit van het lijden van Christus, niet bij de ernst van het evangelie, en niet bij de eredienst aan God. Zoals organist Kees van Eersel het eens treffend stelde: 'Als we zeggen dat God troont op de lofzangen van zijn volk, wat moet ik dan met een of ander swingend liedje? Swingt God dan mee?'

smaak

Dat is in deze tijd geen populaire boodschap meer. Stelden christenen zich pakweg twintig jaar geleden nog te weer tegen het 'postmodernisme', dat het onderscheid tussen hoog en laag, tussen kunst en kitsch, tussen waarheid en subjectiviteit ondergroef, inmiddels is de nivellering ook onder christenen op allerlei terreinen vanzelfsprekend geworden. Zeker op dat van kunst en muziek. Wie bepaalt wat goed is?, zegt men dan. Of: 't Is een kwestie van smaak'.

Maar het gaat mij niet om smaak. Ik zou willen dat christenen zich eens wat minder door smaak lieten leiden. Als het mocht gaan naar mijn smaak, zou er in de kerk alleen 'kunstmuziek' klinken van componisten als Bach, Stravinsky, Messiaen of Pärt. Maar ik zet mijn persoonlijke smaak graag opzij,

want een van de mooiste erfenissen van de Reformatie is wel de zang van de gemeente.

Calvijn meende dat er een onderscheid moest zijn tussen de muziek waarmee mensen zich thuis en op feesten vermaken, en de muziek die in de kerk wordt gezongen in tegenwoordigheid van God en zijn engelen. En gelukkig liet Calvijn melodieuze componeren door professionele, klassiek geschoolde componisten, die geschikt waren voor de 'gewone' gemeente en die we nog steeds zingen – de ene melodie wat stugger en de andere weer wat vlotter.

Luthers

Ook in de Lutherse traditie bloeide er een kerkmuziek op met stijl en waardigheid en sindsdien ontstond een niet aflatende stroom aan 'eigentijdse' klassieke kerkliederen, al eeuwenlang en tot op vandaag, zie bundels als Tussentijds, of het Gereformeerd Kerkboek, of – naar verwachting eind 2012 – het Nieuwe Liedboek, dat een mix zal bevatten van erfgoed en eigentijds, traditie én vernieuwing. Daar kunnen we als kerken wel weer een tijdje mee vooruit, lijkt me, en daar zal een impuls van kunnen uitgaan voor de revitalisering van de kwalitatieve kerkmuziek.

BADWATER

Uitvoering van *The Passion*, op 21 april uitgevoerd in het centrum van Gouda.

Kwaliteit – ook al zo'n begrip dat steeds meer uitgehold raakt. 'Ach, wat is kwaliteit', is de vaak gehoorde verzuchting die de discussie doodslaait. Maar ik kan u verzekeren dat deskundigen het echt nog wel met elkaar eens zijn over de grote lijnen van kwaliteit. Een liedje van de Beatles kan dan 'briljant' genoemd worden, dat is dan bedoeld als: briljant binnen de normen van de popmuziek. Niemand die bij zijn volle verstand is, zal beweren dat de Beatles en Bach op één lijn staan. Het zijn grootheden van verschillende orde. Zoals de hoge kwaliteit van een strip als *Kuifje* van een andere orde is dan de kwaliteit van een schilderij als *Guernica*, of de kwaliteit van een pageturner van Dan Brown van een andere kwaliteit is dan een boek van Thomas Rosenboom. Ook wordt wel gesproken van 'kwaliteiten' als 'functies' bedoeld wordt, zoals in de zin: 'Het populaire lied heeft kwaliteiten die het klassieke lied niet heeft.' Daarmee wordt dan meestal bedoeld dat veel mensen meer beleven aan het betreffende populaire lied, dan aan het klassieke lied. En dat is toch legitiem: iets willen beleven aan wat je zingt? Veel mensen in deze tijd beleven nu eenmaal weinig of niets meer aan het klassieke kerklied. Ik vind dit enerzijds

een zeer reëel punt. Er zijn klassieke kerkliederen die, door de tekst, of door de muziek, of door het gestuntel van de organist zo ver van ons af zijn komen te staan, dat ze niet meer goed functioneren. Daar mag zeker rekening mee worden gehouden. Niet elke gemeente heeft hetzelfde kerkmuzikale niveau. Er moet blijvend geïnvesteerd worden in de opleiding en bijscholing van (amateur-)kerkmusici. Er zijn melodieën in het Liedboek die wat lastiger zijn. Er zijn teksten die pas gaan spreken na enige toelichting. Predikanten zouden hier zorgvuldiger mee om kunnen gaan.

opwekking

Ook is het goed, meer oog te hebben voor de verschillende functies die liederen kunnen hebben. Het belevingselement en het enthousiasmerende is de voornaamste kracht van veel opwekkingsliederen. Maar ook veel klassieke kerkliederen hebben dat (mits adequaat begeleid). En beleving is belangrijk, maar ook niet het enig belangrijke. Lieder hebben naast een devotionele functie ook (combinaties van) andere functies: een verkondigende, een voedende, een pastorale, een rituele en een esthetische functie. Of een lied tot zijn recht komt, is mede afhankelijk van

welke functies worden aangesproken op welk moment. Daarmee goed omgaan zou het klassieke kerklied nog beter doen functioneren.

Dat zijn de zaken waar we (hernieuwde) energie in moeten steken! Want het zou zonde zijn om het kind met het badwater weg te gooien. Volhouden moeten we, of, Bijbels gezegd, volharden! En we moeten het probleem ook niet overdrijven: het kind dat opgroeit als kerkganger, raakt vanzelf met het kerklied vertrouwd. Het moet ook verse groente leren eten, niet alleen maar snoepjes krijgen. Niet alles hoeft lekker te zijn.

Ook de vaak gehoorde bewering dat het klassieke kerklied niet meer aansluit bij de dominante (populaire-)muziekcultuur overtuigt mij niet als argument om het af te schaffen. Het kerklied maakt gebruik van toonladders en akkoorden die ons vertrouwd zijn, met melodieën waaraan we soms even moeten wennen, maar die niets onbegrijpelijk hebben. Het ritme is meestal eenvoudig, laagdrempeliger kan bijna niet.

Toegegeven: qua inhoud gaat het meestal wat dieper dan het gemiddelde levenslied. Toegegeven: je moet wel vertrouwd zijn met de taal en de denkwereld van het geloof. Toegegeven: voor wie de bijbel niet kent, zal zo'n lied best vreemd zijn. Ik kan me dan ook goed voorstellen, dat een missionaire situatie vraagt om een aangepast liedrepertoire. Maar voor de kerk lijkt het klassieke kerklied mij nog steeds hét aangewezen repertoire en ik zie geen enkele reden om het te vervangen door de doorgaans muzikale armoedigheid van Opwekking en Psalmen voor nu – wat in toenemende mate gebeurt. Het reservoir aan klassieke kerkliederen van vroeger en nu is een schatkamer waarin nog zoveel onbenut en ontdekt is, en waaraan steeds weer nieuwe liederen worden toegevoegd.

elgentijds

Toegegeven: de klassieke kerkmuziek is als muziekcultuur onmiskenbaar anders dan de muziekcultuur van de straat. Maar ligt daarin niet ook juist haar kracht en aantrekkelijkheid? Kan het niet juist ook een vorm van eigentijdsheid zijn, om in de vormgeving van het geloof juist niet aan te willen sluiten bij de heersende cultuur? Moet het in de kerk vooral leuk en gezellig en aansprekend zijn, of mag de kerk ook iets uitstralen van het 'gans andere'? De kerk als een oase in een wereld van oppervlakkigheid, snelheid en lawaai. Een plek van aandacht, bezinning en aanbidding, die een sfeer van devotie ademt en waar diepgang en kwaliteit de boventoon voeren.

Ik denk dat dat aantrekkelijk genoeg is, maar ook als dat niet zo blijkt te zijn is de vraag: mogen we met minder genoegen nemen, niet alleen vanwege onze eigen kerkmuzikale gezondheid, maar ook als het gaat om het niveau van onze aanbidding en lofprijzing? <